

5. Pavelkiv R. V. Rozvytok moral'noji svidomosti ta samosvidomosti u dytjačomu vici: monohrafija / R. V. Pavelkiv. – Rivne, Volyns'ki oberehy, 2004. – 248 s.

N. Korchakova. DEVELOPMENT OF PERSONALITY PROSOCIALITY AND THE LEVELS OF ITS FUNCTIONING.

The paper deals with the issue of development of personality prosociality .The author highlighted her point of view on the essence of prosociality phenomenon as the dispositional basis of the human actions directed on the benefit of Others, their interests and giving them an emotional support. Prosociality is considered as a biosociopsychic construct which exists on the intersection of three intrapsychic spheres such as personality, cognitive sphere and identity. Besides that it is discussed the structure of personality prosociality. The author distinguishes four main components of this phenomenon: cognitive (since elementary-school age it turns to cognitive-reflexive component), emotional component, motivational component and prosocial identity.

Stimulating the prosocial behavior and developing the program,s dedicated to this aim, require identifying the reference points that would allow further programming of positive changes in the internal structure of personality and its behavioral manifestations. The level of prosociality functioning is considered as one of such reference points. In the author's opinion there are three levels of prosociality: inert, mature, and altruistic, which were distinguished according to some benchmarks and indicators. The main of them are: the assimilation the prosocial values by the person, the dominant generating factor (dispositional or situational); the breadth of prosocial self-realization; the person's sensitivity to characteristics of recipient of help during the making the prosocial decisions; the main principle of prosocial motivation; the type of reinforcement of prosocial behavior; the length of prosocial facilitation. The author points out that mature prosociality is the most productive level of prosociality as the basis of personality development and well-being.

Key words: *prosociality, prosocial behavior, personality, structure of prosociality, level of prosociality functioning, altruism, inert prosociality, mature prosociality.*

УДК 159.922.1/.923.072.52-055.2:[316.362:179.8]

І. А. КОЧЕРГІНА

СПРЯМОВАНІСТЬ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК ПРИ ПСИХОЛОГІЧНОМУ НАСИЛЬСТВІ З БОКУ РОДИНИ

Стаття присвячена аналізу результатів дослідження спрямованості саморегулятивних особливостей жінок у взаємозв'язку із психологічним насильством в родинних стосунках. Проаналізовано різні точки зору вчених на природу психологічного насильства, їх трактування чинників насильства. Підкреслена множинність причин виникнення насильства в родині, які можуть походити із різних сфер, такі як сфера індивідуальних особливостей людини, сфера міжособових стосунків, суспільна сфера тощо. Наголошується на стійкому та тривалому характері психологічного насильства. Висвітлені взаємозв'язки особливостей саморегуляції особистості жінок із такими формами психологічного насильства як заборони і примус, погрози, контроль, презирство та знецінення особистості, негативне оцінювання розумових здібностей, емоційне нехтування, з боку різних членів родини. Проаналізовані особливості спрямованості саморегуляції жінок, які зазнавали психологічного насильства з боку власних батьків, рідних братів та сестер, старшого покоління в родині (дідів та бабусь), чоловіка, його родини, дітей. Зазначено, що спрямованість саморегуляції жінки пов'язана з ініціатором психологічного насильства.

Ключові слова: *саморегуляція, психологічне насильство, жінки.*

Статья посвящена анализу результатов исследования направленности саморегулятивных особенностей женщин во взаимосвязи с психологическим насилием в семейных отношениях. Проанализированы различные точки зрения ученых на природу

психологического насилия, их трактовка факторов насилия. Подчеркнута множественность причин возникновения насилия в семье, которые могут происходить из разных сфер, такие как сфера индивидуальных особенностей человека, сфера межличностных отношений, общественная сфера и тому подобное. Указано на устойчивый и длительный характер психологического насилия. Освещены взаимосвязи особенностей саморегуляции личности женщин с такими формами психологического насилия как запреты и принуждение, угрозы, контроль, презрение и обесценивание личности, негативное оценивание умственных способностей, эмоциональное пренебрежение со стороны разных членов семьи. Проанализированы особенности направленности саморегуляции женщин, которые подвергались психологическому насилию со стороны своих родителей, родных братьев и сестер, старшего поколения в семье (дедов и бабушек), мужа, его семьи, детей. Отмечено, что направленность саморегуляции женщины связана с инициатором психологического насилия.

Ключевые слова: саморегуляция, психологическое насилие, женщины.

Постановка проблеми. Сьогодні проблема принизливого відношення і принизливої критики, словесних образ, погроз, знецінення є досить поширеним явищем, з яким стикається значна кількість жінок у всьому світі. Таке насильство щодо особи може здійснюватися з боку інтимного партнера, батьків, керівництва, колег, друзів тощо. Різноманітність саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством полягає в тому, що будуючи взаємовідносини з членами своєї родини у жінок проявляються різні саморегулятивні особливості, залежно від того, хто саме є ініціатором психологічного насильства (рідні батьки чи батьки чоловіка, брат чи сестра, чоловік, діти тощо). Такий аспект особистості жертв психологічного насильства є маловивченим, а проблематика особливостей саморегулятивних вмінь та навичок жінок-жертв психологічного насильства залишається відкритою. Вказаний вид насильства, безперечно, виступає досить важким та серйозним стресогенним чинником, тому необхідним є вміння управляти власним психічним станом задля ефективного планування та організації діяльності, побудові гармонійних стосунків з навколишніми тощо. В той же час, саморегуляція виступає внутрішньою цілеспрямованою активністю людини, в якій прослідковується єдність та цілісність свідомості людини. Проблематиці насильства над жінкою в сім'ї як формі деструктивної міжособової взаємодії присвячена значна кількість досліджень. Така поведінка вивчається у контексті дослідження особливостей Я-концепції жертв насильства (О. Шинкаренко), у зв'язку із соціокультурним контекстом, у тому числі із застосуванням гендерного аналізу (Ш.Берн), у контексті особливостей сімейних форм міжособової взаємодії (Г. Андрєєва), теоретичних засад та підходів до обґрунтування природи насильства (А. Каннінгем) [1; 3; 13; 15]. Але, значно менше є досліджень, які б охоплювали не лише сімейні стосунки чоловіка, дружини і їх дітей, а й родинні стосунки між іншими членами родини. Адже родинні зв'язки з батьками, братами та сестрами, дідусем та бабцею, родиною чоловіка є важливими і також мають вплив на особистісну сферу та переживання людини. Роль саморегуляції у розумінні причин психологічного насильства в родині тісно пов'язана з особистісними властивостями жінки, які формуються у дисфункційних родинних стосунках. Згідно поглядів В Моросанової, О.Конопкіна високий рівень усвідомленої саморегуляції супроводжується вміннями самостійно визначати і реалізовувати свідомі вибори, високою самоповагою, впевненістю у своїх життєвих перспективах, прагненням до пізнання та самоактуалізації, а низький рівень саморегуляції супроводжується зниженою можливістю компенсації у процесах самоорганізації, виконанні та контролі своєї діяльності [7; 9]. Досліджень стосовно формування особливостей саморегуляції жінок стосовно членів родини які здійснюють психологічне насильство є недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саморегуляція є особливим психічним механізмом оптимізації стану людини. Найбільшого поширення набули такі аспекти вивчення проблеми саморегуляції, як саморегуляція діяльності, саморегуляція поведінкової активності та саморегуляція психічних процесів [4; 9; 11]. Здебільшого, саморегуляцію

вивчають як специфічну активність суб'єкта, скеровану на перетворення свого стану [5; 6; 7; 9]. Так, саморегуляція є специфічною формою взаємодії людини з навколишнім, засіб свідомої постановки завдань, мобілізації психічних та фізичних потенцій для досягнення визначених цілей [6; 7; 9].

Беззаперечно, саморегуляція виступає важливим елементом у процесі постановки та досягнення цілей, сприяє досягненню успіху в усіх видах діяльності у процесі життя людини. Саморегулятивні навички є важливими у побудові взаємостосунків та вирішенні життєвих завдань, особливого значення вони набувають при наявності фактів психологічного насильства у стосунках з іншими. Інтерес науковців до проблеми психологічного насильства з'явився не так давно. Ще наприкінці минулого століття психологічне насильство вважалось складовою сімейного, фізичного, сексуального насильства чи інших видів жорстокого поводження (І. Аріас, К. Пейп) [14]. На сьогоднішній день психологічне насильство вважається самостійним видом жорстокого поводження, який може існувати окремо від інших видів насильства у взаємостосунках (І. Фурманов, Д. Дмитрієва) [12].

Досліджуючи проблему чинників психологічного насильства, А. Каннінгем безліч теоретичних та емпіричних пояснень причин насильства в родині об'єднує у групи, такі як біологічні (органічні), психопатологічні, системні, соціальні, феміністичні [15]. Родина ним розглядається як цілісний системний організм, де всі елементи є взаємозалежними та впливають один на одного. Поведінка одного члена родини залежить від поведінкових відповідей та зворотного зв'язку інших членів родини. Психологічне насильство з цієї точки зору також розглядається системно. У рамках біологічного підходу до пояснення психологічного насильства дослідники зосереджувались на генетиці, невропатології, інфекції головного мозку та інших медичних хворобах, які б могли стати причиною виникнення жорстокої поведінки [16; 17]. Підхід до насильства з соціологічної сторони підтримує теорія А. Бандури, а також дослідження Д. Левінсона [2; 18]. С. Рензетті ставить у центр досліджень жінку як жертву, він говорить про дисбаланс у суспільстві, що призводить до такої зміни структури суспільства, де є допустимим контроль однієї людини над іншою [19].

Особистісні особливості жінок також можуть виступати чинником виникнення психологічного насильства щодо неї. Вивченню цих особливостей жінок-жертв сімейного насильства присвячено багато досліджень, в яких звертається увага, здебільшого, на формування специфічних рис дезадаптивної особистості жінки, яка піддається насильству (А. Шаєф) [20]. Так, А. Томісон, Дж. Туччі, Г. Мустафаєв описували наслідки психологічного насильства щодо особистості жінок-жертв сімейного насильства [10; 21]. Попри те, психологічне насильство, будучи компонентом сімейного насильства, може проявлятися і самостійно. Праць, які присвячені власне взаємозв'язку психологічного насильства та особливостей саморегуляції жінки є менше.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у описі спрямованості саморегуляції жінок у ситуації психологічного насильства з боку різних членів родини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення поставленої цілі було проведено дослідження за участю 70 жінок, віком 19-58 років. Для вивчення особливостей саморегуляції були використані методики: «Здатність до самоуправління» Н. М. Пейсахова, методика «Стиль саморегуляції поведінки» В. І. Моросанової, а також опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності і поведінці Г.С. Нікіфорова. Для визначення психологічного насильства в родинних взаємостосунках використовувалась авторська «Методика дослідження психологічного насильства над жінками в родині», яка дає змогу виявити такі його форми як заборони та примус, погрози, контроль, презирство, негативне оцінювання розумових здібностей та емоційне нехтування з боку батька, матері, сиблінгів, старшого покоління (діди та бабусі), чоловіка, його родини та власних дітей [8]. Досліджуваним необхідно було вказати частоту зазначених явищ, оцінюючи кожного члена своєї родини.

На основі факторного аналізу виокремлено взаємозв'язки особливостей саморегуляції жінок з психологічним насильством з боку різних членів їх родини (батьків, сиблінгів,

старшого покоління, чоловіка, його родини, дітей). Для емпіричних даних досліджуваної групи побудована 6-факторна модель, яка пояснює 66,5% від загальної дисперсії даних.

Самоконтроль як один з невід'ємних компонентів процесу саморегулювання є взаємопов'язаний з психологічним насильством. У досліджуваній групі до першого фактору «Психологічне насильство з боку батьків» увійшли показники самоконтролю в емоційній (-0,516) та поведінковій сферах (-0,555), а також показники психологічного насильства з боку батька (0,889) та матері (0,786), які включають заборони і примус (0,874), погрози (0,860), контроль (0,776), презирство (0,819), негативну оцінку розумових здібностей (0,853), емоційне нехтування (0,815). Знижені загальні навички самоконтролю, які свідчать про зміну здатності контролювати власні вчинки, дії, психічні явища, тісно взаємопов'язані з психологічним насильством. Чутливість та ранимість жінки, які проявляються при послабленому самоконтролі у сфері переживань також простежуються при психологічному насильстві у стосунках з батьками.

Кореляційні взаємозв'язки підтверджують результати факторного аналізу. Так, наприклад, зниження самоконтролю в емоційній сфері ($r=-0,30$), де змінюються способи і сила вираження емоцій та почуттів, пов'язане з наявністю фактів психологічного насильства з боку батька. З тим же показником корелює психологічне насильство з боку матері ($r=-0,27$). Окрім наявності низького самоконтролю емоцій та почуттів, низький самоконтроль в діяльності ($r=-0,31$), поведінковий самоконтроль ($r=-0,27$) та низький рівень програмування, який свідчить про невміння жінки продумувати послідовність своїх дій ($r=-0,23$), взаємопов'язані з наявністю вказаних деструктивних форм взаємостосунків з матір'ю (таблиця 1).

Таблиця 1.

Статистично значимі кореляції між саморегуляцією жінок та формами психологічного насильства з боку батьків ($p<0,05$)

Форми психологічного насильства	Заборони та примус		Погрози		Контроль		Презирство		Негативне оцінювання розумових здібностей		Емоційне нехтування	
	Батько	Мати	Батько	Мати	Батько	Мати	Батько	Мати	Батько	Мати	Батько	Мати
Показники саморегуляції												
самоконтроль в емоційній сфері	-0,30	-0,25	-0,27	-0,24	-0,27	-0,29	-0,30	-0,25	-0,32	-0,29	-0,23	
самоконтроль в діяльності		-0,25		-0,24		-0,31		-0,37		-0,26		-0,35
поведінковий самоконтроль		-0,24		-0,24		-0,25		-0,27		-0,26		-0,27
програмування						-0,23		-0,23				
прогнозування												-0,25

Насильство з боку матері взаємопов'язане не лише з самоконтролем у сфері емоцій та почуттів, а й з самоконтролем в діяльності та поведінковим самоконтролем. Це означає, що відсутність ефективних та адаптивних стратегій поведінки в стресових ситуаціях, недостатній розвиток навичок програмування власних дій, невміння самостійно сформулювати план дій, що призводить до частого зіткнення неадекватності отриманих результатів з цілями своєї поведінки та надання в діяльності переваги методу спроб і помилок, є

взаємопов'язаними з тотальним контролем ($r=-0,23$) та презирством ($r=-0,23$) з боку матері. Такі форми психологічного насильства спостерігаються у образливих висловах матері, маніпулюванні переживаннями та почуттями, необґрунтованих звинуваченнях, у вираженні матір'ю сумнівів щодо здатності дочки вирішувати життєві проблеми, насмішках щодо розумових здібностей тощо. Вироблений такий тип взаємовідносин матері з дочкою, коли мати постійно контролює поведінку та дії, ставиться зневажливо, принижує та недовіряє дорослій дочці.

Гнучкість, як один із компонентів саморегуляції, що проявляється у вмінні швидко та ефективно орієнтуватись у змінних життєвих обставинах також є взаємопов'язаною з психологічним насильством в родинних стосунках. Так, у другому факторі «Психологічне насильство з боку сиблінгів» форми психологічного насильства з боку рідних братів та сестер (0,884) та родини чоловіка (0,603) об'єднались з показником гнучкості (-0,512). Також гнучкість у шостому факторі «Психологічне насильство з боку старшого покоління» (-0,518) об'єднується з психологічним насильством з боку дідів та бабусь в родині (0,904). Жінки, які в динамічних ситуаціях, де швидко змінюються обставини, відчувають себе невпевнено, з важкістю звикають до змін у житті, до зміни обставин та способу життя, мають труднощі у стосунках з боку вказаних членів родини.

Також низький рівень гнучкості як вміння швидко орієнтуватись у змінних життєвих обставинах зворотно корелює з такими формами психологічного насильства з боку родини чоловіка (свекра, свекрухи, братів чи сестер чоловіка, дідусів та бабусь), як погрози ($r=-0,27$), контроль ($r=-0,25$), презирство ($r=-0,26$), негативне оцінювання розумових здібностей невістки ($r=-0,24$), емоційне нехтування ($r=-0,24$). Жінки, які характеризуються невпевненістю у нових, швидкозмінних обставинах, важко звикають до змін поведінки родини, їм потрібен додатковий час, щоб завчасно спланувати свою поведінку, оцінити можливі наслідки своїх дій і способи їх корекції залежно від ситуації.

Взаємозв'язки форм психологічного насильства з боку рідних братів та сестер з особливостями саморегуляції жінок підтверджують, що презирство як окрема форма такого виду насильства тісно пов'язана з такими саморегулятивними компонентами як моделювання ($r=-0,26$) та аналіз протиріч ($r=-0,23$), а також існує кореляційний зв'язок між аналізом протиріч та погрозами ($r=-0,30$) з боку сиблінгів.

Особи, які мають низький рівень розвитку такого саморегулятивного вміння як аналіз протиріч, що полягає у вмінні орієнтуватись в ситуації, створенні суб'єктивної моделі ситуації, у стосунках з братом чи сестрою, переживали приниження, підозри, невинуваті звинувачення, зневажливі оцінки, а також погрози. Створення суб'єктивної моделі ситуації передбачає наявність вміння орієнтації в ситуації, порівняння її з минулим, аналіз власних переживань і дій в конкретному випадку. В такому розумінні, потрапляючи під вплив психологічного насильства з боку сиблінга, жінка не завжди може дати відповіді на питання, які стосуються того, що з нею відбувається, в чому причина таких відносин та яким чином вона може вплинути на перебіг ситуації. Також погрози брата чи сестри пов'язані з слабкою сформованістю процесів моделювання як складової саморегуляції діяльності жінок, що може призвести до неадекватної оцінки значимих внутрішніх умов і зовнішніх обставин ситуації психологічного насильства, яка проявляється у фантазуванні, що може супроводжуватись різкими перепадами ставлення до розвитку подій, наслідків своїх дій. Звідси часто можуть виникати труднощі у визначенні цілей і програми дій, які були б адекватні ситуації. Також при зниженні рівня моделювання як здатності жінки виділяти важливі аспекти для досягнення цілей, зростає така форма психологічного насильства як презирство ($r=-0,23$) з боку старшого покоління в родині. Дід (або баба), принижуючи онуку, підозрюючи її, часом невинуватно, знецінюючи її вміння та досягнення, можуть підкріплювати виникнення труднощів в онуки при визначенні цілей і програми дій, які б були адекватні кожній конкретній ситуації.

Якщо говорити про взаємозв'язок саморегулятивних навичок жінки з психологічним насильством з боку родини чоловіка, то варто зазначити, що тут рівень самоконтролю є високим. При наявності психологічного насильства у власних родинних стосунках

спостерігається зниження рівня саморегулятивних навичок, але якщо психологічне насильство іде з боку родичів чоловіка, то навпаки, зростають показники самоконтролю (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Статистично значимі кореляції між саморегуляцією жінок та формами психологічного насильства з боку родини чоловіка
($p < 0,05$)

Форми психологічного насильства Показники саморегуляції	Заборони та примус	Погрози	Контроль	Презирство	Негативне оцінювання розумових здібностей	Емоційне нехтування
самоконтроль в діяльності			0,28	0,23		0,27
поведінковий самоконтроль	0,28	0,33	0,33	0,36	0,32	0,34
гнучкість		-0,27	-0,25	-0,26	-0,24	-0,24

Зростання самоконтролю в діяльності та поведінковій сфері жінок передбачає детальний аналіз ситуації, вироблення ефективних стратегій корекції власної поведінки, вияву емоцій та почуттів шляхом самопідкріплення, самонаказу і детального планування своєї діяльності, що набуває особливого значення у ситуації психологічного насильства з боку свекра, свекрухи чи інших членів родини чоловіка.

Психологічне насильство щодо жінки у стосунках з чоловіком відображається у третьому факторі «Психологічне насильство з боку чоловіка». Цей фактор пов'язав показники психологічного насильства з боку чоловіка (0,944) та такий компонент саморегуляції, як аналіз протиріч або вміння орієнтуватись в ситуації (-0,513). Низька здатність жінки раціонально проаналізувати ситуацію, що склалась, виробити стратегію подальшої власної діяльності та цілеспрямовано змінити наявну ситуацію пов'язана з тим, що у стосунках з чоловіком можуть виникати такі елементи психологічного насильства як обмеження доступу дружини до речей, місць, людей, примушування до небажаної для неї поведінки чи діяльності, контроль діяльності дружини, знецінення її когнітивних здібностей, емоційна холодність тощо. Кореляційний аналіз підтверджує взаємозв'язок аналізу протиріч як компоненту саморегуляції з психологічним насильством з боку чоловіка. Із ним корелюють такі форми психологічного насильства над жінкою з боку чоловіка: заборони і примус ($r = -0,23$), контроль чоловіком ($r = -0,25$), негативне оцінювання розумових здібностей чоловіком ($r = -0,25$), емоційне нехтування ($r = -0,24$). Дружина не бачачи причини таких дисфункційних стосунків та не розуміючи як вона сама може вплинути на те, щоб змінити відносини, характеризується нездатністю оцінити те, що відбувається в сім'ї.

Імпульсивність жінки, її невміння самостійно сформувати програму дій, скоригувати свою поведінку у процесі діяльності пов'язані з психологічним насильством з боку власних дітей. Показники психологічного насильства у п'ятому факторі «Психологічне насильство з боку дітей» (0,894) пов'язані з поведінковим самоконтролем (-0,542) та програмуванням (-0,575) як здатністю планувати свої дії.

Також спостерігається взаємозв'язок таких форм психологічного насильства як заборони і примус ($r = -0,25$), погрози ($r = -0,24$), емоційне нехтування ($r = -0,28$), контроль ($r = -0,25$), негативна оцінка розумових здібностей ($r = -0,30$) з боку власних дітей жінки та моделювання, програмування, корекції, оцінки результатів як складових саморегуляції. Такі компоненти саморегуляції як моделювання та програмування характеризують вміння регулювати поведінку, коригувати її та передбачати результат дії. Негативна оцінка

розумових здібностей з боку дітей пов'язана з невмінням жінки помічати власні помилки та некритичністю до своїх дій. Така несформованість саморегуляції діяльності жінки може спонукати її дітей у стосунках з нею до певних форм психологічного насильства. Там де є слабкий поведінковий контроль жінки, зростає свавілля з боку дітей.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Можемо підсумувати, що психологічне насильство є деструктивною та дисфункційною моделлю відносин, яка негативно впливає на розвиток родинних взаємостосунків. Спрямованість саморегуляції досліджуваних жінок, які переживали зазначений вид жорстокого поводження з боку членів ближчої родини, є різною. На основі стосунків з тим чи іншим членом родини складаються певні особливості регуляції власної поведінки та діяльності. Спрямованість саморегуляції при психологічному насильстві у стосунках з батьками зосереджується на знижених загальних навичках самоконтролю жінки, які свідчать про зміну здатності контролювати власні вчинки, дії, психічні явища, зростанні чутливості та ранимості жінки. Проте, той же самоконтроль є вищим у жінок, які зазнавали психологічного насильства з боку родини чоловіка. Нездатність жінки виділяти важливі аспекти для досягнення цілей, невміння орієнтуватись в ситуації пов'язана з презирством, підозрами, зневажливістю з боку рідних братів або сестер, діда чи бабці. Чому спостерігається така різна спрямованість саморегуляції жінок, які зазнавали психологічного насильства з боку членів своєї родини? Відповідь на це питання може бути проаналізована в процесі подальшого вивчення індивідуальних особливостей жінок у взаємозв'язку із психологічним насильством та дослідженні особливостей їх копінг-стратегій у вказаних кризових родинних стосунках.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Социальная психология: Учебное пособие для студентов ВУЗов.– М., 1998.– 367 с.
2. Бандура А. Теория социального научения / Альберт Бандура. - СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.
3. Берн Ш. Гендерная психология.– СПб.: Прайм – Еврознак, 2001.– 320 с.
4. Дикая Л.Г. Исследование индивидуального стиля саморегуляции психофизиологического состояния / Л. Г. Дикая, В.В. Семикин, В.И. Щедров // Психологический журнал. – 1994. - №6. –Т.15. – С. 28 – 37.
5. Зарицька В. В. Саморегуляція емоцій в структурі емоційного інтелекту / В. В. Зарицька // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Психологія». – 2010. - №6. – С. 33-37.
6. Кацера А. А. Подходы к трактовке саморегуляции в психологии / А. А. Кацера, А. В. Кобзарь // Психологические науки: теория и практика: материалы II междунар. науч. конф. (г. Москва, март 2014 г.). – М.: Буки-Веди, 2014. – С. 10-12.
7. Конопкин О.А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека (структурно-функциональный аспект) / О.А. Конопкин // Вопросы психологии. – 1995. – №1. – С. 5 – 12.
8. Кочергіна І.А. Апробація методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині / І.А. Кочергіна // Психологія і особистість. – 2017. – № 1 (11). – С. 82-93.
9. Моросанова В. И. Стилевая саморегуляция поведения человека /В. И. Моросанова, Е. М. Коноз // Вопросы психологии, 2000. –№ 2. – С. 188–127.
10. Мустафаєв Г. Ю. Соціально–психологічна характеристика осіб, які зазнають насильства в сім'ї / Г. Ю. Мустафаєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cfscom.org/index.php/stati/58-socialno-psyhologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>.
11. Осницкий А. К. Роль осознанной саморегуляции в учебной деятельности подростков / А. К. Осницкий // Вопросы психологии. – 2007. – №3. – С. 42 – 51.

12. Фурманов И. Я. Взаимосвязь психологического насилия и эмоционального состояния супругов в семье / И. Я. Фурманов, Д. Я. Дмитриева // Белорусский психологический журнал. – 2005. – №1(5). – С. 33-40.
13. Шинкаренко О. Д. Психологічні особливості жертв подружнього насильства // Практична психологія. – 2000. – № 3. – С. 25–29.
14. Arias, J. and K.T. Pape. Psychological abuse: Implications for adjustment and commitment to leave violent partners / J. Arias, K.T. Pape // Violence and Victims 14. – 1999. – P. 55-67.
15. Cunningham, A. Theory-Derived Explanations of Male Violence against Female Partners: Literature Update and Related Implications for Treatment and Evaluations / A. Cunningham [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lfcc.on.ca/maleviolence.pdf>
16. Gearan, P. Biological Factors in Relationship Aggression / P. Gearan, A. Rosenbaum // In R.S. Fledman (ed.), The Psychology of Adversity. Amherst, MA: University of Massachusetts Press. – 1996. – P. 183-198.
17. Greene, A.F. Psychopathology and Anger in Interpersonal Violence Offenders / A. Greene, C. Coles, E. Johnson // Journal of Clinical Psychology. – 1994. – №50 – P. 906-912.
18. Levinson, D. Family Violence in Cross-Cultural Perspective / D. Levinson // Newbury Park, CA: Sage. – 1989. – P. 234.
19. Renzetti, C.M. On Dancing with a Bear: Reflections on Some of the Current Debates Among Domestic Violence Theorists / C. Renzetti // Violence and Victims. – 1994. – № 9(2) – P. 195-200.
20. Shaef A. Co-dependence: Misunderstood.– San Francisco, 1996.–105 p.
21. Tomison, A.M. and J. Tucci. Emotional Abuse: The Hidden Form of Maltreatment / A.M. Tomison, J. Tucci [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aifs.org.au/hch/issues.html>

References

1. Andreeva H. M. Sotsyal'naya psikhologhiya: Uchebnoe posobyе dlya studentov VUZov. – M., 1998. – 367 s.
2. Bandura A. Teoriya sotsyal'noho naucheniya / Al'bert Bandura. - SPb.: Evraziya, 2000. – 320 s.
3. Bern Sh. Hendernaya psikhologhiya.– SPb.: Praym – Evroznak, 2001.– 320 s.
4. Dykaya L.H. Yssledovanye yndyvdual'noho stylya samorehulyatsyy psikhofyziolohyeheskoho sostoyaniya / L. H. Dykaya, V.V. Semykyn, V.Y. Shchedrov // Psikhologhyeheskyy zhurnal. – 1994. - №6. –Т.15. – S. 28 – 37.
5. Zaryts'ka V.V. Samorehulyatsiya emotsiy v strukturi emotsiynoho intelektu / V.V. Zaryts'ka // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody "Psikhologhiya". – 2010. - №6. – S. 33-37.
6. Katsero A. A. Podkhody k traktovke samorehulyatsyy v psikhologhiy / A. A. Katsero, A. V. Kobzar' // Psikhologhyeheskiye nauky: teoriya y praktyka: materyaly II mezhdunar. nauch. konf. (h. Moskva, mart 2014 h.). — M.: Buky-Vedy, 2014. — S. 10-12.
7. Konopkyn O.A. Psikhycheskaya samorehulyatsyya proyzvol'noy aktyvnosty cheloveka (strukturno-funktsyonal'nyy aspekt) / O.A. Konopkyn //Voprosy psikhologhiy. – 1995. - № 1. – S. 5 – 12.
8. Kocherhina I.A. Aprobatsiya metodyky doslidzhenniya psikhologhichnoho nasyt'stva nad zhinkamy v rodyni / I.A. Kocherhina // Psikhologhiya i osobystist'. – 2017. – №1 (11). – С. 82-93.
9. Morosanova V. Y. Stylevaya samorehulyatsyya povedeniya cheloveka Tekst./V. Y. Morosanova, E. M. Konoz// Voprosy psikhologhiy, 2000. — №2. — s. 188–127.
10. Mustafayev H. Yu. Sotsial'no–psikhologhichna kharakterystyka osib, yaki zaznayut' nasyt'stva v sim"yi / H.Yu. Mustafayev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:

- <http://cfscom.org/index.php/stati/58-socialno-psychologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>.
11. Osnytskyy A.K. Rol' osoznannoy samorehulyatsyy v uchebnoy deyatel'nosti podrostkov / A.K. Osnytskyy // *Voprosy psikhologyy*. – 2007. - №3. – S. 42 – 51.
 12. Furmanov Y.Ya. Vzaymosvyaz' psikhologicheskogo nasylliya y emotsyonal'noho sostoyaniya supruhov v semne / Y.Ya. Furmanov, D.Ya. Dmytryyeva // *Belorusskiy psikhologicheskyy zhurnal*. – 2005. – №1(5). – S. 33-40.
 13. Shynkarenko O. D. Psikhologichni osoblyvosti zhertv podruzhn'oho nasyll'stva // *Praktychna psikhologiya*. – 2000. – № 3. – S. 25–29.
 14. Arias, J. and K.T. Pape. Psychological abuse: Implications for adjustment and commitment to leave violent partners / J. Arias, K.T. Pape // *Violence and Victims* 14. – 1999. – P. 55-67.
 15. Cunningham, A. Theory-Derived Explanations of Male Violence against Female Partners: Literature Update and Related Implications for Treatment and Evaluations / A. Cunningham [Electronniy resyrs]. – Rezhum dostupu: <http://www.lfcc.on.ca/maleviolence.pdf>
 16. Gearan, P. Biological Factors in Relationship Aggression / P. Gearan, A. Rosenbaum // In R.S. Fledman (ed.), *The Psychology of Adversity*. Amherst, MA: University of Massachusetts Press. – 1996. – P. 183-198.
 17. Greene, A.F. Psychopathology and Anger in Interpersonal Violence Offenders / A. Greene, C. Coles, E. Johnson // *Journal of Clinical Psychology*. – 1994. – №50 – P. 906-912.
 18. Levinson, D. Family Violence in Cross-Cultural Perspective / D. Levinson // Newbury Park, CA: Sage. – 1989. – P. 234.
 19. Renzetti, C.M. On Dancing with a Bear: Reflections on Some of the Current Debates Among Domestic Violence Theorists / C. Renzetti // *Violence and Victims*. – 1994. – № 9(2) – P. 195-200.
 20. Shaef A. Co-dependence: Misunderstood.– San Francisco, 1996.–105 p.
 21. Tomison, A.M. and J. Tucci. Emotional Abuse: The Hidden Form of Maltreatment / A.M. Tomison, J. Tucci [Electronniy resyrs]. – Rezhum dostupu: <http://www.aifs.org.au/hch/issues.html>

I. Kocherhina. DIRECTION OF THE SELF-REGULATION OF WOMEN IN PSYCHOLOGICAL ABUSE FROM THE FAMILY SIDE.

The article highlights the results of research about direction of women's self-regulatory peculiarities in relation with psychological abuse in family relations. There are analyzed different scientist's points of view on the nature of psychological violence, their interpretation of factors of violence. It is claimed, that the views of authors on the nature of psychological abuse can be classified in terms of biological, psychopathological, systemic, social and feminist theoretical approaches. Moreover, in this article emphasized the plurality of causes of violence in the family, which may come from different spheres such as the sphere of individual features of a person, sphere of interpersonal relations, social sphere, etc. Also, it is emphasized on the resistant and lasting character of psychological abuse. It has been established that psychological abuse is a deliberate influence on another person, which has negative and destructive consequences. Furthermore, here are highlighted the correlation between the features of self-regulation of the women's personality with such forms of psychological abuse as prohibitions and coercion, threats, control, contempt and depersonalization of a person, negative evaluation of mental abilities, emotional neglect from different members of the family. Last but not least, here are analyzed the peculiarities of the self-regulation direction of women who has been violent by their own parents, siblings, older generation in the family (grandparents and grandparents), husband, his family, children. All in all, it is noted that the direction of self-regulation of a woman is associated with the initiator of psychological abuse.

Keywords: *self-regulation, psychological abuse, women.*